

dom og ikke gør sig den Ulejlighed at prøve andre Systemer og veje det ene mod det andet.

I Stedet for at foragte Menneskeheden's »idelige trang til at forandre og eventuelt forbedre«, burde man betænke, at ethvert Fremskridt — stort eller lille — skyldes denne Trang.

Jeg maa derfor sluttelig — selv med Beskyldningen for Ensidighed hængende over mit Hoved — hævde, at af de tre omtalte Systemer er den generationsvise Opstilling, forsynet med de tidligere omtalte Løbenumre og Henvisninger, absolut det, i hvilket der sker de færreste og mindste Brud paa den kontinuerlige Fremstilling, og tillige det, der byder de største praktiske Fordele. Ved et passende typografisk Udstyr; ved at udhæve Overskrifterne over Kuldene, ved at lade en ny Generation begynde paa en ny Side, og paa hver Side anføre, hvilken Generation denne behandler, kan Systemet gøres endnu mere overskueligt.

Vil man alligevel anvende hine to Systemer — og andre af de hidtil fremkomne maa absolut fraraades — maa det i hvert Fald saa kraftigt som muligt anbefales at benytte en saadan Nummerering, at det er muligt for den, der skal bruge Stamtavlen til sine Undersøgelser, og som møder uden Kendskab til den paagældende Slægt, at se, hvormange Børn et bestemt Søkendekuld omfatter, og hvor de er at finde.

GENSVAR.

Med ikke ringe forundring har jeg sét, at hr. Fabritius er fremkommet med ovenstående redegørelse formedelst den »kritik af den generationsvise opstilling«, jeg skal have givet udtryk for i min anmeldelse af »Slægtsforskning«, og til min beklagelse ser jeg, at denne formentlige kritik »i realiteter er noget svagt underbygget«. Overfor denne mærkelige påstand må jeg straks slå fast, at jeg *ikke* har fremsat nogen sådan kritik. Hvad jeg har kritiseret er hr. F.s uheldige forsvar for den nævnte opstillingsmåde, et forsvar, der falder i stumper og stykker, blot man puster på det; nu fremfører hr. F. en række nye argumenter, som jeg senere skal berøre, og samtidig søger han påny at redde fiktionen om, at medlemmerne af en slægt i det væsentlige behandles i kronologisk rækkefølge, når man anvender generationsvis opstilling, som jeg ved mine bemærkninger mente at have drevet en forsvarlig pæl igennem. Det, der nu fremføres i den anledning, synes jeg imidlertid kun at kunne betegne som et kluntet forsøg på at knibe udenom, og jeg skal derfor ikke indlade mig på betragtninger desangående; det ændrer ikke det mindste i min påstand om, at en generation kan strække sig

over et såre langt åremål, så at man ikke ved den nævnte opstilling opnår at behandle »nogenlunde samtidige personer« samtidig, men da der foruden hine udenomsbetragtninger dog fremsættes noget, der virkelig berører sagens kerne, skal jeg ikke vægre mig ved at fremsætte nogle nye bemærkninger om dette vigtige spørgsmål. Jeg kalder det vigtigt, fordi man så ofte af venner af den generationsvise opstilling just har fået fremdraget denne formentlige samtidighed.

Hr. F. bemærker, at samtidighed er et temmelig vidt begreb; »ingen vil vel kunne hævde, at en person, der er født i 1854 og lever 1934, ikke er samtidig med en, der er født i 1904, og dog er der 50 år mellem deres fødsel«. Nej, at de har levet samtidigt, vil visselig ingen benægte, men er de derfor samtidige? At de er samtidige vil sige, at de har *virket* samtidigt, men det har sådanne to personer næsten aldrig. Jeg tror ikke, at mange vil give hr. F. medhold i, at Georg Brandes (f. 1842) er samtidig med J. L. Heiberg (f. 1791), eller at H. C. Andersen (f. 1805) til den ene side er samtidig med C. H. Pram (f. 1756) og P. A. Heiberg (f. 1758), disse to ægte børn af oplysningstiden, og til den anden side med Henr. Pontoppidan og Herman Bang (begge fødte 1857), to repræsentanter for en ganske anden tid. Jeg har også ondt ved at indrømme, at Napoleon den store (f. 1769) er samtidig med Meir Goldschmidt (f. 1819), og at denne er samtidig med — mig selv (f. 1869). Jeg må bestemt påstå, at jeg aldrig har følt mig som dennes samtidige, skønt han levede omtrent til jeg blev student.

Men indrømmes må det jo, at begrebet »samtidig« i denne forbindelse er vanskeligt at definere; dog skulde jeg tro, at 40 års spillerum var mere rimeligt end 50. Da jeg med min kritik af »Slægtsforskning« for øje gennemgik en stor mængde — vel c. 200 — stamtavler (særlig danske, dog også norske, svenske og tyske), udskød jeg dem, hvori ingen generationsforskydning nåede op til 40 år, men gjorde mine uddrag af alle de andre — naturligvis også Vahls slægtebog, som hr. F. (Gud véd hvorfor!) siger, at jeg ikke har benyttet. Det kan han jo aldeles intet begreb have om! Ved at gennemgå så mange stamtavler, hvoraf flere var meget vanskelige at benytte, navnlig dog de, der er udparcellerede i talrige slægtslinjer (Rosenkrantz, Rantzau, Schack osv.), er der vel næppe tvivl om, at jeg har begået enkelte fejl, og en revision af det hele kan jeg selvsagt ikke indlade mig på. Men da de eventuelle fejl navnlig må hidrøre fra, at jeg ikke altid har fundet det allerførste og allersidste fødselsår indenfor en generation, vil fejlene komme hr. F. til gode. Ret meget af mit stof kan jeg jo ikke her fremlægge, men min kontrapart skal gerne få det at se, og enkelte resultater skal jeg her meddele.

Det viste sig da, at jeg i 121 af de benyttede stamtavler fandt

generationsforskydninger på over 40 år. I 18 af dem var den største forefundne forskydning på 40—49 år, i 34 50—59, i 24 60—69, i 19 70—79, i 15 80—99, i 6 100—124, i 4 125—149 og i 1 (Billernes) over 150. Det vil sige, at der i over 100 af disse 121 stamtavler var større forskydninger end selv hr. F. synes at betragte som det tilladte maximum. — Det var altså tallene for de største forskydninger, jeg fandt, men naturligvis undersøgte jeg flere generationer i hver stamtavle — dog ikke dem alle — og fandt i de 121 ialt 445 generationer med forskydninger på 40 år og derover, nemlig i 132 tilfælde forskydninger på 40—49 år, i 101 på 50—59, i 78 på 60—69, i 49 på 70—79, i 55 på 80—99, i 20 på 100—124, i 9 på 125—149 og i 1 altså over 150 år. Følgelig var der i 313 af disse 445 generationer forskydninger, der overskred de af hr. F. nævnte 50 år*).

Hermed må al tale om, at man ved den generationsvise opstilling får samlet i grupper de personer, der har levet og virket samtidigt, høre op, og dermed bortfalder også delvis den af hr. F. gjorte bemærkning om, hvor let denne opstilling gør det at finde ud af, hvor mange medlemmer af slægten Ahlefeldt, der deltog i toget til Ditmarsken, eller hvorledes Billerne stillede sig til reformationen, ti man kan altså ikke nøjes med at undersøge én generation; man må undersøge flere. Vil hr. F. finde de medlemmer af sidstnævnte slægt, der oplevede statsomvæltningen 1660, må han søge dem i 10., 11. og 12. slægtled, og de, der levede under den store nordiske krig, findes spredte i 11., 12., 13. og 14. slægtled. Nu har jeg her peget på de slægtled, der skal efterses, men havde jeg ikke gjort det, måtte den, der vilde have oplysning derom, desuden se efter i både det foregående og det følgende slægtled for at være på den sikre side. Og endnu langt værre bliver det, når en slægt deles i flere linjer, hvad hr. F. finder »praktisk«. Jeg finder det i de fleste tilfælde højst upraktisk, men det bruges meget og er desværre ofte ved indrykningsmetoden et uundgåeligt onde, da de talrige indrykninger fører til, at linjen tilsidst bliver altfor kort, så at der intet kan stå i den. Kan nogen virkelig finde det praktisk, at

*) Eksempelvis skal jeg nævne, at i Hundrup: Oluf Bangs efterkommere var forskydningerne i generation e—i henholdsvis 80, 98, 109, 134 og 131 år, i Adolf v. Bülow: »Bülow'sches Familienbuch« for generationerne 14—18 hhv. 86, 95, 108, 132 og 126 år, i »Slægten Fabricius fra Faaborg« (1884) for generationerne IV og V hhv. 112 og 114 år, i Bidstrups stamtavle over slægten Koefoed (A) for generationerne G—K hhv. 63, 92, 104 og 105, og i sammes Koefoed (B) for generationerne E—H hhv. 75, 91, 99 og 94 år, i Vahls (ufuldendte) slægtebog for generationerne G—M hhv. 78, 91, 108, 97, 149 og 136 (afsnittet Vedel, gen. H—M hhv. 66, 96, 84, 123, 114, afsnittet Worm, gen. H—M hhv. 75, 88, 73, 95, 104). Endelig skal anføres, at slægten v. Schack, linjerne A og B (i adelsårbogens 49. bind) for generationerne 4—11 giver hhv. 100, 74, 101, 114, 105, 111, 134 og 93 år.

stamtavlen over Rantzauerne i adelsårbogens 47. årgang er delt i 30 stykker? Den, der vil se, hvilke Rantzauer der levede på et givet tidspunkt, må undersøge alle disse linjer og stadig være på sin post med eventuelle generationsforskydninger for øje. Sandelig et besværligt arbejde!

Hr. F.s motivering for en sådan deling er iøvrigt ret kuriøs, da han derved dels vil stræbe at tilsløre de stærke generationsforskydninger, dels mener derved at undgå »at sammenstille slægtsgrene, mellem hvilke al forbindelse for længst er afbrudt«. Hvad véd vi om hvilke slægtsgrene, der har afbrudt forbindelsen, og har man ikke sét selv de allermest nærpårørende, f. eks. forældre og børn, komme således på kant med hinanden, at al forbindelse mellem dem afbrydes? Mest mærkeligt er det dog, at hr. F. finder det praktisk, at en generationsvis opstillet stamtavle deles i et større eller mindre antal linjer, men finder det upraktisk at dele tavlen på en lignende måde. Når galt skal være, svækker det dog mindre overblikket, at denne deles end hin.

Når hr. F. finder, at den generationsvise opstilling rummer så mange fordele, ja, egentlig er den eneste, der bør være tale om at benytte, synes det mærkeligt, at han ikke til sin propaganda for denne søger al den støtte, han kan få og f. eks. henviser til, at dr. Bobé, hvis ord dog med god grund i vide krese har så stor vægt, når talen er om personalhistoriske og genealogiske spørgsmål, to steder har udtalt sig om denne opstillingsmåde (i Danmark Adels Aarb. 36. og 50. bind) og ganske slutter sig til den. Jeg er dybt uenig med doctoren i hans syn, men, var jeg enig med ham, skulde jeg visselig ikke undlade at pege på dette faktum, når jeg vilde slå et slag for metoden, ligesom jeg i min anmeldelse af »Slægtsforskning« fandt en støtte for rigtigheden af *mit* syn i den omstændighed, at »en række af de mest ansete genealoger i Danmark og Norge« stadig bruger indrykningsmetoden. Den ukloge og lidet sømmelige måde, hvorpå hr. F. afviser disse genealogers autoritet, skal jeg ikke komme ind på, men jeg vil pege på, at skønt dr. Bobé er så ivrig en forkæmper for den af hr. F. knæsatte metode, bruger han dog stadig i mange tilfælde indrykningsmetoden, således i de sidste bind af »Efterladte Papirer« og i »St. Petri Gemeinde«, og doctoren lægger aldeles ikke skjul på, at han finder, at denne metode er den mest overskuelige til mindre stamtavler. Derom kan der heller ikke være nogen tvivl. Når man skal opstille en stamtavle, skal man nemlig ikke, som hr. F. er tilbøjelig til, spørge: Hvad mener biologerne, hvad mener sociologerne? Der er mange andre hensyn at tage (jvfr. en udtalelse af sekretær Bengt Hildebrand i »Personhistorisk Tidsskrift« XXXIV, 115), og det man navnlig skal lægge vægt på er, at stoffet bliver ordnet så overskueligt som muligt for dem, som arbejdet navnlig er beregnet for, alt-

så slægtsinteresserede personer, genealoger, historikere. Bruger man den generationsvise eller den tabellariske metode, splittes det hele i stumper og stykker uden anden sammenhæng end den, at søskendekuld holdes samlede. Bruger man derimod indrykningssystemet, fremtræder stamtavlen som en *organisk helhed*, og i mindre stamtavler kan man ofte straks overse det hele, uden at benytte frem- og tilbagevisning, ja mangen gang uden at vende et blad. Det viser stamtavlerne i »St. Petri Gemeinde« og talrige i adelsårbogen. Slår man op på slægten Blaa (adelsårb. 5. bd.), kan man på side 84—85 med ét blik se, hvem der var Sivert Lauridsens forældre og bedsteforældre, hans børn, hans søskende, hans søskendes børn, hans onkler og tanter m. m., slår man op på slægten Falk (smst. 9.), har man på side 120—121 straks et fuldstændigt overblik over Eskild Pedersen Falks forældre, bedsteforældre, oldeforældre, børn og børnebørn m. m. I 26. bind vil man finde hele den nyere slægt Pors, hvis kendte fødselsår ligger mellem 1617 og 1740, klart og overskueligt på side 362—363, og i 33. bind finder man (s. 436—37) alle de 7 generationer, hvoraf slægten Skiernov II bestod, og således kunde man blive ved. Jeg gad vide, om noget menneske virkelig kan finde det bædre at opstille sådanne stamtavler udstykket i generationer, hvorved man kun kan opnå, at overblikket går tabt. — Således stiller det sig altså med de små stamtavler, men selv om de bliver betydelig mere omfangsrige, falder indrykningsmetodens gode egenskaber i øjnene, selv om det naturligvis såvel ved denne som ved de andre metoder gælder, at jo mere omfangsrig stamtavlen bliver, jo vanskeligere bliver det at få et klart overblik.

Hr. F. lægger megen vægt på, at en søskendeflok skal stå samlet, og jeg skal villigt indrømme, at det eksempel, han henter fra familien Moltke, virker bestikkende, men jeg vil dog med hr. Bengt Hildebrand (ovennævnte sted s. 114) hævde, at det er vigtigere at forbindelsen mellem forældre og børn ikke brydes end forbindelsen mellem søskende. Når man bruger en stamtavle, spørger man langt oftere om, hvem en mand er søn af og hvilke børn han havde, end om, hvilke søskende han havde. Det er derfor en væsentlig fejl ved den generationsvise opstilling, at den systematisk bryder forbindelsen mellem forældre og børn; det gør indrykningsmetoden ikke. Dens princip er netop, at det ældste barn følger umiddelbart efter forældrene, og derefter følger ofte de øvrige i sluttet trop eller med ganske små afbrydelser, forårsagede ved at et eller flere af disse børn selv bliver far til en flok børn, hvis plads er lige under ham. Det er ofte fremhævet som en af denne metodes mest iøjnefaldende fejl, at søskende på den måde kan komme til at stå meget spredt i stamtavlen, og det kan ikke nægtes, at sligt sker. I Grandjeans stamtavle over Peder Jacobsen Deichmanns efterkommere vil man således finde stamfarens ti børn spredt på siderne 1—2, 7, 46, 96 og

125, og i sammes Graae'ske slægtebog står de seks børn, stamfaren til den nyere slægt havde, på siderne 20, 79, 85 og 94—95. Sligt er i store stamtavler, der ikke er delt i linjer, aldeles ikke ualmindeligt. Men på den anden side sker det, som ovenfor berørt, langt hyppigere, end man skulde vente, at hele børneflokkene følger lige efter forældrene. I Rosenkrantzernes stamtavle i 27. bind af adelsårbogen vil man således kunne iagttage følgende: På side 391—92 findes et børnekuld på 7 personer i sluttet række, s. 393—94 ligeledes et kuld på 9, s. 395 ligeledes et kuld på 6, s. 395—96 ligeledes et på 10 børn, s. 397 et på 3, s. 398 et på 14, s. 400 et på 4, s. 401—02 et på 12, s. 404 et kuld på 16 børn og s. 406—07 et på 14 med kun en ubetydelig afbrydelse, som ikke i mindste måde bryder overblikket, og således kunde man blive ved. At ganske lignende forhold gør sig gældende i mange andre slægter er jo en naturlig følge af, at så mange sønner ikke efterlader sig afkom, hvadenten de nu dør som små eller er ugifte, og døtrenes medtages ikke på en almindelig stamtavle. Kommer iøvrigt et børnekuld til at stå spredt, kan der jo let bødes på denne vanskelighed ved hjælp af fremvisninger, hvilket går ganske af sig selv, hvis der er løbenumre; ellers kan man henvise til siderne. Men iøvrigt giver signaturerne i de fleste tilfælde fornøden vejledning.

Hr. F. er så stærkt optaget af, at man altid straks i en stamtavle skal kunne se, til hvilken af slægtens generationer et barn hører. I sig selv er dette ikke et særlig vigtigt spørgsmål, ti den, der bruger stamtavlen, vil kun undtagelsesvis interessere sig derfor, og det er heldigt, at det er således, da det ofte er vanskeligt for den kyndige og vist næsten umuligt for den kun lidet kyndige at finde ud deraf, når stamtavlen er delt i en række slægtslinjer, hvilket hr. F. jo finder praktisk. Man kan til en prøve slå op i adelsårbogens 47. bind og se at finde ud af, til hvilken generation af Rantzauernes vidtløftige slægt den på s. 156 nævnte rigsgreve C. F. E. Rantzow hører. Hr. F. og jeg kan jo endda ret hurtigt finde ud af det, men hvordan går det den, der mangler øvelse i at bruge stamtavler? — Er slægten ikke delt i linjer, går det jo som fod i hose, hvad enten generationvis opstilling eller indrykning er benyttet, da i første fald generationens nummer er anført et sted over den person, man interesserer sig for, og i sidstnævnte fremgår det — når adelsårbogens system indtil 1918 benyttes — umiddelbart af den signatur, der står lige foran personens navn, idet f. eks. a, b, c osv. betegner fjerde generation, (1, (2, (3 osv. syvende, således som hr. F. ovenfor har antydnet — men rigtignok ikke korrekt. Heller ikke dr. Bobé har gengivet det rigtigt, hvor han omtaler det og bekæmper den hele metode i adelsårbogen (36. bind, forordet side XIV og 50. binds 1. afdel., Adelsgenealogisk forskning i Danmark gennem tiderne s. 81), ti Thisets system, der også i det væsentlige bruges i

»Patriciske Slægter«, dog med udeladelse af de store bogstaver, var: Første generation har ingen betegnelse, anden betegnes ved A, B, C osv., tredje ved 1, 2, 3 osv., fjerde ved a, b, c osv., femte ved 1), 2), 3) osv., sjette ved a) b) c) osv., syvende ved (1, (2, (3 osv., ottende ved (a, (b, (c osv., og hvis det er nødvendigt på grund af generationernes mængde, begyndes derefter igen — idet de store bogstaver ikke gentages — med 1, 2, 3, derefter a, b, c osv. osv. At de samme signaturer kommer igen kan ingen forstyrrelse volde, da de nu står rykket langt ind til højre, men så vidt muligt undgås det dog ved at stamtavlen deles i slægtslinjer, hvad jeg altså egentlig ikke finder »praktisk«, men snarere betragter som et nødvendigt onde ved indrykningssystemet, hvad jeg før har berørt.

Hr. F. lamenterer over, at på den måde får »flere medlemmer af samme generation samme betegnelser«, og at de får det, er sandt nok, men det gør de også ved den generationsvise opstilling. Således er der f. eks. — ja, der kunde jo nævnes i tusindvis af eksempler — fire medlemmer af slægten Edingers (nærværende tidskrift 9, III, s. 46—70) fjerde generation, der har betegnelsen a. En sådan gentagelse af betegnelser volder intet bryderi, og det er fuldstændig hen i været, når hr. F. finder det nødvendigt efter i en stamtavle, opstillet efter indrykningssystemet, »møjsommeligt« — i de fleste tilfælde er der slet ikke tale om nogen møje — at have samlet de børn, der hører til samme kuld, »påny at gennemgå stamtavlen omhyggeligt for at forvisse sig om, at man nu har alle børnene, og at man ikke har fået fat i børn af andre søskendekuld«. Når det ikke drejer sig om stamtavler, der har ganske abnorme dimensioner, som f. eks. Vahls slægtebog eller den tidligere nævnte stamtavle over familien Deichmann, er der aldeles ingen vanskelighed ved at finde ud af, hvilke børn der hører til samme kuld, da de dels skal være betegnede ved en fortløbende række af tal eller bogstaver, dels skilles fra det følgende kuld med samme betegnelser ved en eller flere linjer, der er rykket længere til venstre og derfor virker som en stoppebom. Jeg kan ikke nægte, at jeg nogle gange ved at læse hr. F.s bemærkninger er kommet til at tænke på det gamle ord: »Jorden er altid frossen for utrevne svin«, for min kontrapart finder stadig vanskeligheder, hvor der ingen er, NB. når det gælder den stamtavleopstilling, som han ikke ynder. Til gengæld finder han i den generationsvise opstilling lettelser, som slet ikke eksisterer. Når det således påstås, at det ved denne opstilling er så uhyre let at finde ud af slægtskabsforholdet mellem to personer af samme slægt, kunde jeg godt have lyst til at se, hvorledes hr. F. i en håndvendning af Ahlefeldternes stamtavle (i adelsårbogens 46. bind) konstaterer, hvorledes slægtskabet er mellem Otilie Johanne Caroline på s. 96 og greve Preben på s. 208. Er denne opgave for vanskelig, fordi slægten er delt i så mange linjer, hvil-

ket hr. F. jo dog finder praktisk, så vil jeg henstille, at der gøres et forsøg på at udfinde slægtskabet mellem to Ulfeldter, hvis stamtavle findes i 40. bind af adelsårbogen, opstillet på den eneste brugbare måde, dog uden at den har den praktiske fordel at være delt i linjer. Man prøve her på at konstatere slægtskabsforholdet mellem Vibeke Sophie og Marie Wilhelmine, bægge nævnte på s. 538. Ja, det kan jo gøres, men at det skulde være så forbløffende let, kan jeg i hvert fald ikke se, og navnlig vil den, der ikke er vant til at bruge stamtavler, utvivlsomt finde, at det er en hård nød at knække. I forbigående skal jeg gøre den bemærkning, at hvis der nogensteds er grund til at udskille en slægtslinje af en stamtavle, måtte det gælde den til Østrig ekspatrierede grevelige linje af Ulfeldterne. Det vilde selv jeg finde rimeligt, uden at jeg dog vil beklage, at det ikke er skét. Iøvrigt må jeg, inden jeg slipper det spørgsmål, jeg ovenfor har berørt, gøre den bemærkning, at det er ulige lettere at finde ud af slægtskabsforholdet mellem to personer, når stamtavlen er opstillet efter indrykningssystemet, idet man i så fald blot skal følge signaturerne baglængs, til man finder det fælles ophav. I stamtavler, der ikke har et usædvanligt omfang, kan det i reglen gøres i et øjeblik. Det forekommer mig, at hr. F. ikke spiller helt ærligt spil, når han vil fremstille sagen anderledes, og det er jo ikke det eneste tilfælde, hvor hr. F. tillægger sin yndlingsmetode dyder, som den enten slet ikke har eller i hvert fald ikke har fremfor den opstilling, han bekæmper.

Når hr. F. påpeger, at det jævnlig sker ved sidstnævnte opstilling, at to personer står umiddelbart efter hinanden, skønt der ligger mange år mellem deres fødsel, er det uimodsigeligt. I første afdeling af Vahls slægtbog følger på side 47 en person, der er født 1587, lige efter én, der er født 1728, på side 130 er et lignende spring fra 1820 til 1609, side 164 ligeledes et fra 1879 til 1710, og på samme måde følger i Raben-stamtavlen (adelsårbogens 13. bind s. 340) en person, født 1694, efter én, der er født 1856, og i Mur-Kaasernes stamtavle (smst. 34 bd. s. 249) ligeledes en person, f. i reformationstiden, efter en anden, der er født 1720, og der kunde anføres utallige eksempler på sådanne spring, større endnu, om det skulde være. For så vidt har altså hr. F. ret, hvad enhver genealog véd, men er det nogen grund til at forkaste indrykningssystemet? Nej, absolut ikke! Det, der sker, er, at stamtavlen på denne måde deles i slægtslinjer, men man rykker ikke linjerne bort fra den plads, der af tavlen, som er alle systemernes udgangspunkt, er anvist dem. Man lader dem stå, hvor de rettelig hører hjemme ifølge den organiske forbindelse, mens derimod min kontrapart med vold vil fjærne dem derfra og anbringe dem, hvor det kan falde sig. Man opstiller så de ret vilkårligt udpillede slægtslinjer i en ret vilkårlig rækkefølge (med henvisninger til dem) og så gør det

intet, at kronologien går i stumper og stykker. Hr. F. forarges ikke over, at der f. eks. i Ahlefeldternes stamtavle (adelsårbogens 46. bind) lige efter en linje, der (på s. 165) er ført helt op til 1925, følger en anden, der (side 166) begynder 1558, heller ikke finder han det urimeligt, at en linje af familie Schack (adelsårbogens 49. bind) på side 96 ender med året 1915, hvorefter der umiddelbart springes tilbage til tiden før år 1500. Jeg må indrømme, at jeg ganske mangler ævnen til at fatte en sådan logik! Og denne urimelige uvilje mod disse spring! Det er jo naturen selv, der vil det således, og hr. F.s generationsvise opstilling kan ikke fri ham derfor. Han kunde ved en sådan opstilling af Billernes stamtavle have risikeret at et barn, der var født 1718 kom til at stå umiddelbart op ad et andet, der er født 1880 (dog »nogenlunde samtidigt«!); men selv om skæbnen ikke har villet forvolde hr. F. denne tort — de står jo kun i samme generation, og det må være galt nok! — så må han dog, hvis han opstiller nævnte stamtavle på nævnte måde, finde sig i, at der i 14. generation side om side står to børn, der er fødte henholdsvis c. 1695 og 1792, og i 15. to, hvis fødselsår er c. 1718 og 1830, og i andre stamtavler vilde der sikkert ret ofte side om side stå børn, mellem hvis fødselsår der er forløbet op imod 100 år; det fremgår med ret stor sikkerhed af de undersøgelser, jeg ovenfor har givet resultaterne af i store træk. Således tumler skæbnen med »den genstridige lille menneskevilje«, og vi kan derfor næppe vente nogensinde at få stamtavler at se, der opfylder de strænge kronologiske krav, hr. F. foreløbig med så lidet held opstiller, ti det er og vil altid være »levende stof, der arbejdes med«.

Med hensyn til de løbenumre, hr. F. så varmt anbefaler, skal jeg kun sige, at det er noget, vi alle har erfaret, at de er bekvemme, når man vil vise frem eller tilbage, men man skal nu vogte sig for at gøre systemet for kompliceret, og de fordyrer trykningen, når de — som i Edinger-stamtavlen — står frit ude i marginen, og skal de bruges, er det jo næsten nødvendigt, at de står iøjnefaldende. Jeg er derfor noget i tvivl om, hvorvidt de i almindelighed er anbefalelsesværdige, og jeg finder det absurd fortløbende at nummere personerne i en stamtavle, der falder i flere eller mange slægtslinjer, for ikke at tale om, at de i vidtløftige arbejder kan komme op på fire- ja på femcifrede tal, således i Vahls slægtsbog, der omfatter op imod 30.000 personer. Metoden er jo benyttet der, men ikke gennemført, fordi bogen udkom stykkevis. Hvis stamtavlen havde foreligget fiks og færdig, inden den gik i trykken, må herren vide, hvor høje løbenumre, man havde fået at bakse med. Jeg ønsker iøvrigt ikke i øjeblikket at tage afgjort standpunkt til dette spørgsmål, men skal kun sige, at hensynet til de forandringer i numrene, der kan forårsages ved en ny udgave, er ret ligegyldigt. En ny ud-

gave udkommer jo sjældent, uden at man på vigtigere punkter end dette må foretage rettelser.

Jeg tror hermed at have berørt de fleste af de vigtigere punkter i hr. F.s afhandling, og da dette arbejde er faldet mig i skødet på et tidspunkt, der var mig meget ubejligt, fordi der er så meget andet arbejde, der venter på mig, må jeg hermed slutte. Jeg har overhovedet kun kunnet indlade mig på det nu, fordi jeg forlængst har taget standpunkt til en del af de spørgsmål, der forekommer, og da jeg skrev min anmeldelse af »Slægtsforskning«, foretog mange undersøgelser, der stod i forbindelse hermed. Havde jeg haft mere tid til min rådighed nu, vilde jeg dog sikkert have kunnet uddybe mine bemærkninger mere og have fremdraget mere slående eksempler på mangt og meget, men det vilde næppe have været til større nytte, for det vilde sikkert under alle omstændigheder være forgæves at gøre forsøg på at rokke ved en så ungdommelig, énsidig og fanatisk begejstring for den generationsvise stamtavleopstilling, som kommer til syne i hr. F.s afhandling. Men han vil nok med tiden gennem erfaring opdage, at det ikke er de vises sten, han har fundet. Erfaring er i det hele taget en god læremester, men den arbejder langsomt. Vi ældre må endnu stadig af den tage lære, og hr. F., der endnu er så ung, vil gennem årene kunne erfare mangt og meget og først derved blive moden til at belære os andre. Den dag turde vel komme, da han også vil indse, at hans begejstring for den menneskelige »trang til at forandre og eventuelt forbedre« er noget overdreven, da denne trang vel *kan* føre fremad, men vist nok så ofte fører i modsat retning, for ikke at tale om, hvor ofte den kun bevirker et lignende resultat, som det en vis herre opnåede ved at tage glasbukser på Lidt mindre trang til forandring end den, der for tiden besjæler menneskeheden, vilde visse- lig ikke kunne skade denne. — Tror hr. F. iøvrigt virkelig, at hin trang er kilden til »ethvert fremskridt, stort eller lille«? Mon ikke f. eks. menneskenes religiøse forestillinger også stundom kan have en lille andel i visse fremskridt.

I min anmeldelse erkendte jeg, at hver af de tre omhandlede metoder kan have sine fordele, og at det beror på omstændighederne og et sundt skøn, hvilken der i hvert enkelt tilfælde vil være mest hensigtsvarende. Jeg turde ikke indlade mig på at opstille regler derfor. Det tør jeg naturligvis heller ikke nu, men jeg vil på det bestemteste hævde, at den eneste metode, der fremstiller slægten som den *organiske helhed*, den nu engang er, er indrykningsmetoden, og at den derfor bør anvendes overalt, hvor ikke særlige forhold eller særlige hensigter taler derimod. Både ved den generationsvise og ved den tabellariske opstilling falder det hele i stumper og stykker uden sammenhæng, man nødes til at klistre disse stykker sammen ved gentagelser, der tager megen plads — se f. eks.

side 64 ff. af Krabbernes stamtavle i adelsårbogens 45. bind — og ved stadige frem- og tilbagevisninger, og vil man undersøge, hvordan to personer er beslægtede med hinanden — et spørgsmål, der jo idelig og idelig kommer igen ved benyttelsen af stamtavler — skal man blade frem og tilbage og frem og tilbage for at få klarhed over det. Således er det næsten altid ved disse stamtavler, mens en stamtavle i den af mig foretrukne form meget ofte — som det ovenfor er vist — straks besvarer spørgsmålet eller i mangel deraf med langt ringere besvær.

Vil man spørge mig, hvilke forhold, jeg særlig tænker mig kunde foranledige fravigelse af indrykningsmetoden, skal jeg f. eks. nævne, at når en slægtbog indeholder mange og forholdsvis lange biografier, sprænges let overblikket ved anvendelse af denne metode. Jeg finder ganske vist, at de af P. B. Grandjean udarbejdede slægtbøger, der er opstillede efter indrykningsmetoden, er overskuelige, men biografierne kan jo blive endnu talrigere og længere, og der kan findes illustrationer, som yderligere virker til, at oversigten svækkes; i så fald vil jeg tro, at den generationsvise opstilling bør foretrækkes, vel at mærke, når der medfølger en oversigtstavle. Det er i det hele taget navnlig til egentlige stamtavler, der ikke medtager overflødig stof — f. eks. bibliografisk som i 5. bind af »Patriciske Slægter« — indrykningsmetoden bør anvendes. Dèr kommer den til sin fulde ret! og hvis den nu så almindelige børnebegrænsning fortsættes ud i en fjærn fremtid, så at stamtavlerne bliver meget lidt komplicerede, vil næppe nogen falde på at bruge andre metoder, hvis der da ikke opfindes nye, om hvilke vi nu intet begreb har.

Men vil man ikke bruge denne opstillingsmåde, er jeg tilbøjelig til at foretrække den tabellariske for den generationsvise af de grunde, som sekretær Hildebrand (der muligvis af hr. F. betragtes med samme overlegenhed som »en række af de mest ansete genealoger i Danmark og Norge«) har anført i »Personhistorisk Tidsskrift«, 34. årg. s. 114, blandt hvilke også er den, at den generationsvise opstilling foregøgler en fast kronologi, som slet ikke findes, og at den sprænger forbindelsen mellem forældre og børn mere end den tabellariske. Når jeg fremhæver denne form, tænker jeg mig den naturligvis forsynet med de i den nye udgave af »Svenska Adelns Ättartavlor« brugelige små oversigtstavler.

Nu kan hr. F. med rette sige, at jeg har kritiseret den generationsvise opstilling, og det har ikke været mig ukært engang at få lejlighed til at gøre det. Det må indrømmes — og derom er hr. F. og jeg jo enige — at ingen af de tre metoder virker helt tilfredsstillende; de har alle deres mangler, og de har alle visse fortrin. Men de fleste mangler og de færreste fortrin har den generations-

vide opstilling at fremvise. Såvel hine som disse har jeg ovenfor søgt at klarlægge.

Der synes egentlig kun med rette at kunne tillægges denne opstilling to særlige fortrin, nemlig for det første det, at princippet er, at de enkelte børnekuld skal holdes samlede, for det andet det, at selv om der er nok så mange generationer, behøver man ikke at udskille slægtslinjer, således som det ved indrykningsmetoden bliver nødvendigt, når generationerne overstiger en halv snes stykker. Således vilde det ved denne metode ikke være muligt i en bog af almindeligt format at opstille stamtavlerne over Juelernes 18 eller Østergård-Krabbernes 19 slægtled (jvfr. adelsårbogens 44. og 45. bd.) uden at dele dem i slægtslinjer.

Men hvordan virker nu denne generationsvise opstilling i praksis? Ja, ser vi igen på Rantzau-stamtavlen (adelsårbogens 47. bind), vil vi opdage, at børnekuldene alligevel ikke *altid* er holdt samlede. På side 35 er f. eks. to børn (formedelst delingen i slægtslinjer) pillet ud og anbragte andensteds, på side 98 er fire børn behandlet på samme måde og således fremdeles. Sligt vil man finde i næsten alle mere omfangsrige stamtavler, hvilket vil sige, at slige stamtavler i reglen er delte i en række slægtslinjer. Men dette vil atter sige, at det andet fortrin, jeg nævnte ovenfor, bliver ganske illusorisk. Man *kan* lade være med at udstykke stamtavlen, men man undlader det ikke. Tværtimod udstykker man ofte langt mere, end der tilsyneladende er nogen grund til, og resultatet bliver derfor, at det er vanskeligt at fatte, hvilke fordele der til syvende og sidst er ved at bruge den generationsvise opstilling. Om den for biologer, sociologer m. fl. har visse fortrin*), hvormed jeg dog intet véd, kan — som ovenfor berørt — ikke være det afgørende; det gælder kun om at opstille det indsamlede stof så overskueligt som muligt for dem, for hvem det først og fremmest er bestemt, uden at skæve til højre og venstre for at se, om andre muligvis kunde ønske en anden opstilling, ti ingen kan tjæne to herrer.

S. Nygård.

*) Da tavlen for dem som for os andre i hvert fald er mest overskuelig, skal det i forbigående bemærkes, at det må anses som en fordel ved en stamtavle, der er opstillet efter indrykningsmetoden, at den er ulige lettere at omskrive i tavleform end en efter generationer opstillet stamtavle.